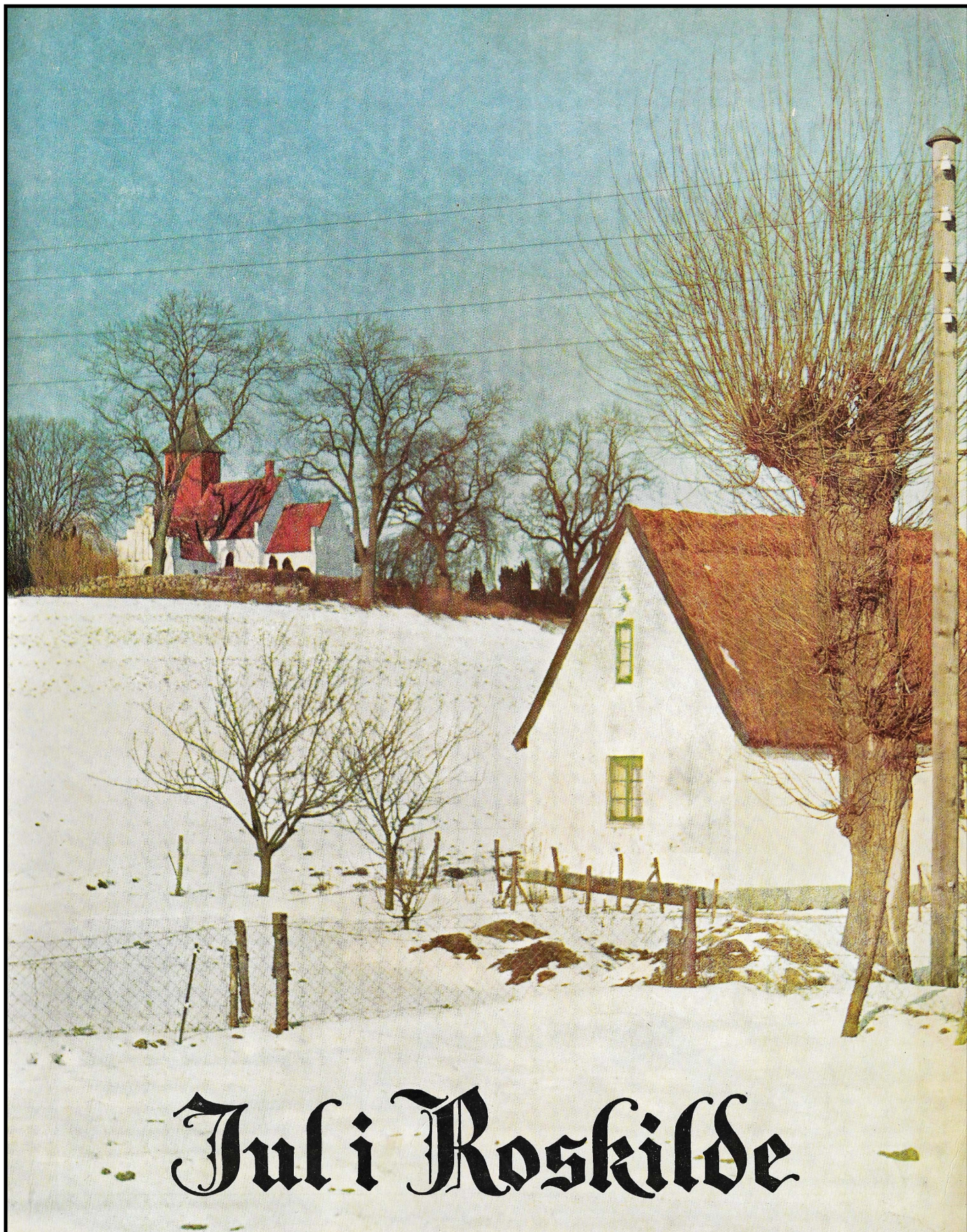

PÅ »PRINSEN« OMKRING ÅRHUNDREDSKIFTET

AF JUST THORNING

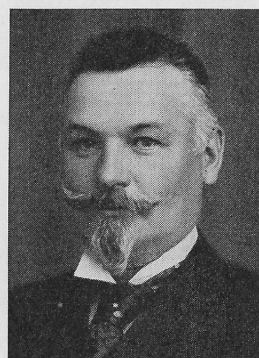
»Hvornår kommer gamle dage igen«, har min mor fortalt, at jeg en dag forespurgte på et tidligt tidspunkt af min livsbane. Jeg formoder, det må have været barnets instinktive reaktion mod de voksnes den gang som nu gentagne lovprisning af de gamle tider.

Heldigvis kommer de ikke igen, thi kun hvis vi kunne frigøre os for de efterhånden indvundne livserfaringer, ville de alligevel svare til vor erindring. Hvor helt anderledes ser ikke en ting ud, når man er 5 år, og når man er 50. Barndommens hændelser og begivenheder på een gang sløres og forstærkes af senere oplevelser. Ønsker man at bevare sin barndoms indtryk,

således som man dengang modtog dem, og ejer man ikke styrke og vilje til i sit sind på harmonisk vis at bygge bro mellem før og nu, skal man ikke opsøge gamle steder. Lettere går det, når man med mellemrum vender tilbage og gradvis kan følge ændringerne. Sådan er det gået for min kone og mig med Roskilde. Der er kun lidt tilbage både af mennesker og steder af »vores« Roskilde. Men der er dog stadig tråde, der binder.

Marie Thorning, f. Børgesen
(1850–1931).

J. C. Thorning
(1856–1919).

Mit tidligste indtryk fra Roskilde, sidst i 90'erne, er et vagt billede af fru Jensen, efter hvem far og mor overtog hotel »Prinsen«. Et andet tidligt billede er hotellets hesteomnibus til og fra banen. Den havde røde hjul og stænger og var forspændt en »Knabstrupper«. Vores kusk var en høj, rar mand, så jeg var ofte med på turene. Men denne hotel-service faldt tidligt bort. Og så husker jeg byatmosfæren – denne mærkelige blanding, set med nutidsøjne, af stilhed og foretagsomhed. Gaderne med de fladkørte hestepærer. Vognrummel og hestetrav. — Jeg husker gamle stoute dyrlæge Petersen siddende i sin ponyvogn, forspændt den hest, der endnu i min bevidst-

hed står som noget af det flotteste og vildeste, jeg har set. To mand måtte der til for at få den for vognen. Og som bilerne nu til dags på deres vis skaber et tidsbillede ved parkeringspladserne, således var »Prinsen«s gård som andre af byens store gårde på markedsdage, og når »Den selskabelige Forening« havde fest og bal, et malerisk datidsbillede af fraspændte vogne med stængerne i vejret i lange rækker, mens hestene stampe i staldene og viftede med de lange haler. For

slet ikke at tale om den store indkvartering, når efterårsmanøvrerne var igang, da var det et broget billede, ikke mindst med hølfterne fyldt med soldater.

Men min bedste plads var alligevel »Prinsen«s teater, ikke blot når de omreisende skuespillerselskaber indfandt sig, eller »Samlerne« havde deres årlige forestilling, men især når jeg selv var direktør og samlede en skuespillerstab af kammerater omkring mig. Men disse ting og Matthissens, Schaltz's og andres pragtfulde skovture til Lindenberg og Herthadalen er kapitler for sig selv, jeg måske ved lejlighed kan vende tilbage til. Det var ikke kedeligt.

Kedelig har byen i det hele taget aldrig nogen- sinde syntes mig at være. Den var selskabelig, øm- end i forskellige afgræn- sede kredse. Og der skete mange ting i byen, lige fra dyrskuer og markeder til kongebesøg. Roskilde var næsten umærkeligt ved at indstille sig på nye tider. Jeg husker endnu, hvor det føltes som et sus, at man ikke mere skulle køre over banelinien for at komme til dyrskuepladsen, men nu havde den flotte viadukt ved svineslagteriet. Det var et heldigt tidspunkt for et foretagsomt par som mor og far at overtage forpagt- ningen af »Prinsen« på.

De mødte begge med ud- mærkede forudsætninger til gerningen. Mor havde gennemgået en glimrende uddannelse på en stor jysk gård: »Sølvsten«, derefter været oldfrue på »Bas- næs«, senere i to år old- frue i det danske gesandt- skab i London for endelig at overtage en tilsvarende stilling hos lensgreve Friis, Friisenborg. Far var op- rindelig uddannet som ty- pograf i Randers hos den kendte Elmenhof, der anså far for meget dygtig (jeg husker, at han endnu engang i begyndelsen af 1900'erne kunne træde aktivt til i en vanskelig situation på »Ros- kilde Tidende«). Men han havde udlængselen i sig. Derfor gav han sig til at lære engelsk hos en gammel præst — og drog så en dag til London. Det gik ikke så godt til at begynde med, og da far var ked af at sulte, lod han sig hverve som engelsk soldat (han havde flere måneders sekondløjtnantsuddannelse bag sig herhjemme) og deltog i nogle af de hårde kampe

mod de indfødte i Afrika i begyndelsen af 1880'erne. På sin ene arm havde han et langt ar efter et spyd- stik, men han talte så godt som aldrig om disse epi- soder. Hans sind var alle dage en blanding af blufærdig tilbageholdenhed og levende delagtighed i livets fore- teelser. At give en samlet beskrivelse af fars ikke helt

almindelige livsbane kun- ne have været fristende i år, hundredåret for hans fødsel, men vi får denne gang nøje os med at sige, at soldatertiden efterfulg- tes af en tilværelse som privat rejsekurér for en engelsk lord. Far kom vi- den om, vist helt til Japan, slog sig atter ned i Eng- land i flere år som hus- hovmester, bl. a. hos sir Francis Burdett, som han altid omtalte med megen varme. Senere fik han hos den engelsk-holland- ske grev Bentinck en me- get betroet stilling, der ofte førte til ophold på grevens slot Middachten ved Arn- hem. Og så efter godt en halv snes års forløb kom far tilbage til Danmark, blev hushovmester og pri- vatsekretær hos grev Friis,

Friisenborg — og dér traf mor og han hinanden. Da den tid kom, hvor de besluttede at gifte sig, tilbød gre- ven dem godsforvalterstil- lingen, men de foretrak at gå ud i frit erhverv. Og deres første skridt på den nye vej blev storsindet støt- tet af både greven og grev- inden. Til sidst, efter Sæby, Hjørring og København, kom de så til Roskilde.

Far havde fattet en stor interesse for Holland, men det var først og fremmest til England, han tabte sit hjerte. Han både vedlige- holdt de forbindelser, bl. a. et par udmærkede vinfir- maer, han havde knyttet derovre, og skaffede sig nye ved gennem en år- række at sætte sig på sin cykel og køre fra Roskilde

til Hoek van Holland og efter sejladsen igen fortsætte til London, opholde sig dér nogen tid og så atter sætte kursen hjemad. Han elskede den tur. Enkelte andre blev efterhånden fristede til at tage turen med, således slag- termester Frederiksens ældste søn Otto. Og den dyg- tige og meget særprægede lærer Chr. Hansen, kaldet »Sorte Hansen«, blev af far engang rusket op til at tage med. Hansens rejselyst blev vakt, og han fort- satte senere andre steder hen på egen hånd, indtil en

Et af arrangementerne til Børnehjælpsdagen 23. juni 1905.

Far havde fået danselærer Scheiding (Tivoli's Pantomimeteater), der var begyndt at holde danseskole i »Prinsens«, til at indøve en tarantel med nogle af byens unge damer samt en skotsk dans med os to børn. — Siddende foran tæppet: Holger Børgesen (senere operasanger). — Den lange række, fra v.: Inger Børgesen (søster til forannævnte, sted- datter af fabrikant Strøberg, Maglekilde Maskinfabrik, gift Brincker, moder til opera- sanger Niels Brincker); Carla Bloch (senere gift med købmand Axel Matthissen), død 1953; Ingeborg Frederiksen (datter af slagtermester Carl Frederiksen, senere gift Fleischer), død 1955; frk. Wandel-Petersen og frk. Asmussen (fornavne og data mig ubekendt); J. C. Thorning; cand. pharm. K. F. Hellesen (ansat på Domapoteket, senere apoteker i Holstebro, død 1949); en mig ubekendt; frk. Bruun (datter af amtsfuldmægtig Bruun, fornavn og data mig ubekendt); Misser Asmussen (gift Erbe); en mig ubekendt. — Drengen yderst t. h.: Johan Wied, programsælger (ældste søn af Gustav Wied), fabri- kant, død 1945. — De tre børn midtfor: Ellen Asmussen; Poul Henningsen (arkitekt og forfatter P. H.) fremsagde prolog skrevet af Far; Just Thorning.

I »Prinsen«s have.

Siddende, fra v.: Ukendt; Georg Christensen (redaktør af »Roskilde Avis«); telegraf- bestyrer Østerbye; assistent Dolmer (senere stationsforstander i Viby S.). Stående, fra v.: J. C. Thorning; overassistent Blichfeldt (daglig medarbejder på »Ros- kilde Avis«); fotograf Carolsfeld von Krausé.

svær sygdom i det ene ben hindrede ham i at fortsætte. Forøvrigt gik der en morsom historie om ham. Da en dag en lille dreng i frikvarteret bad om lov til at løbe over for at købe for et par øre slik, lagde Hansen hånden på hans skulder, pegede op på skolens tag og sagde: »Ser du, min dreng, Borgbjerg har selv sagt, at vort lille land er prioriteret til helt op over dén skorsten dér — og dét er, fordi du og dine lige går og øder jeres penge på slik — hvis du efter denne oplysning har lyst at gå over at købe, så værsgo'!« Om drengen gik, ved jeg ikke!

Forøvrigt var Hansens og gamle bankbogholder Hertels aftensamtaler, når de drak deres øl og læste deres avis ved det runde bord i »Prinsen«s hjørnestue, fornøjelige at lytte til i deres drilagtige venskabelighed, hyppigt sekunderet af andre af byens borgere, som med mere eller mindre regelmæssighed faldt ind fra gaden som deltagere i det lille collegium politicum.

Hertel holdt iøvrigt regnskab ved hjælp af propperne fra de nydte øl (det var den tid, hvor flaskerne var lukket med korkpropper, der skulle trækkes op med proptrækker) — og det hændte, at en og anden skælm lod nogle ekstra propper glide ned i hans lomme! Men han var en fin gammel herre, samme Hertel, og vi var gode venner. Han nærerede stor kærlighed til Holberg og forærede mig sit klenodie, en Holbergudgave, der stadig har en hædersplads på vor boghylde.

Det hændte ikke sjældent, at far fra sit lille kontor dukkede op og tog del i de ovennævnte aftenlige drøftelser — men jeg har aldrig set ham nyde noget sammen med gæsterne. Den skik brød han med, og det skulle der ikke så lidt mod til dengang — også til at forlange, at alle gæsterne var ordentlig påklædt, især ikke mødte i træsko. Der var dem, der ikke ville indstille sig på, at »sand på gulvet tiden« var ved at være forbi, så helt uden gnidninger gik det ikke af. Men far og mors bestræbelser for at gøre »Prinsen« til et af landets førende hoteller lykkedes, og godt en halv snes år senere kunne de trække sig tilbage efter at have løst opgaven.

Men årene havde ogsaa været et slid, ikke mindst for mor, hvis syn blev en del svækket. For selv om de havde dygtige, endogsaa meget dygtige, medhjælpere, der oftest blev hos dem i årevis, var det nødvendigt selv altid at være med, og det gik ud over nattesøvnen. Der var ikke noget med at lukke dengang. Var der fest og bal, blev det ofte ved til langt ud på de små timer — mange gange er jeg på mit værelse sovet ind til orkesterets dansemelodier, og når jeg stod op om morgenen, var flere af personalet næppe nok nået i seng endnu.

Mange ting var i det hele taget anderledes, end de er nu, bl. a. indkøbsforhold. Fru Marie Sørensen, enke efter hotelejer Ole Sørensen, Middelfart — de var begge i en årrække hos mor og far — har netop for nylig fortalt mig, hvorledes hun og far måtte sætte sig på deres cykler og køre langt ud på landet og hente kyllinger hjem. Ja, engang da det i en vanskelig situation gjaldt om at skaffe jordbær, cyklede fru Sørensen til København om morgenen kl. halv fire og var tilbage på hotellet med bærrerne kl. halv otte! Ja, mangt

og meget dukker frem i erindringen, bl. a. gamle Sofie fra Sct. Jørgensbjerg, der regelmæssigt kom og afsatte sin lille høst af persille og andre grøntsager, og som en selvfølge fik sin kop kaffe med en »knald« (et stykke sukker) til — en henrivende lille kone med et rødmosset mildt ansigt.

Mors køkken nød stor anseelse langt ud over det lokale, at man fra f. eks. København lagde sine selskaber ud til hotel »Prinsen« var ikke ualmindeligt. Og midt i det hele fik

mor såmænd tid til en mindre fabrikationsvirksomhed med »Victoria Sauce«, hendes egen opskrift på en engelsk sovs. Der var helt godt salg i den, men dampene generede mors øjne, så hun holdt op igen. Repræsentanten for en kendt fabrik tilbød at købe opskriften, men mor sagde nej. Og så var dét slut. Men sovsen var god!

Fars lager af vine og cigarer fik ry i kenderkredse. Far forstod at skabe omtale, og hans administrations metoder og inden- og udenlandske annoncemåder lå langt forud for hans tid. Således foregreb bladet »Jorden rundt«, som han udgav og selv skrev det meste af, i den ikke særlig lange tid, det holdtes gående, adskillige af vor tids turistmæssige og internationale tanker. Også hans næsten demonstrative engelsk orientering blev efterhånden i folks bevidsthed til en blanding af myte og reklame, som når han f. eks. spadserede på gaden med mig, der var iklædt en

fra rejsen hjembragt ægte skottedragt. Og så dét, at han altid snakkede engelsk med mig og havde gjort det fra det første, jeg overhovedet kunne begynde at tale. Der har vel været dem, der fandt det krukke. Men jeg må i taknemlighed sige, at far dermed lagde en grund, der siden på mangfoldig måde er blevet mig til gavn og ikke mindst har været af uvurderlig værdi for mig i det store internationale amatørteatersamarbejde, hvori jeg idag står. Engelsk talte jeg også med »Miss«, daværende frk. Ellen Knudsen, der var fulgt med os helt fra Hjørring, mine allerførste barneår og mine tidlige drengeår gode og elskede fé, senere som Ellen Pedersen, den gæstfrie frue i det hyggelige hjem i graverboligen i Gråbrødrestræde.

Vor første lejlighed efter »Prinsen«.
Lejligheden blev senere en del af »Højsskolehjemmet«, nu Hotel »Roar«.

Far og søn (1900).

I det hele taget gav mit engelsk mig som dreng mange oplevelser, som ikke var andre beskåret, idet jeg uden besvær kunne tale med de fleste af de udlændinge, der enten som turister eller i kraft af fars særlige forbindelser med mellemrum var gæster på »Prinsen« — jeg husker således bl. a. nogle armeniske præster og en beduinhøvding.

For mor var Roskilde byen i hendes tilværelse. Også far holdt meget af den, men egentlig forligte han sig aldrig rigtig med hotelvirksomheden — selv om fagets sammenslutning på Sjælland i væsentlig grad kom i stand på hans initiativ.

Nogle af hans bedste stunder var, når han kunne gå op på sit helt private kontor på 1. sal og ved sin store pult hengive sig til sine sociale, sproglige og litterære studier, der resulterede i en ret udstrakt skribentvirksomhed. Teater havde hans store interesse (som medlem af en københavnsk bankbestyrelse optog således indretningen af Det Ny Teater ham meget).

»Prinsen«s restauration sidst i 90'erne. Bemærk »båsene« og gaslysekronen. Artiklens forfatter står med et saltkar og en »plat de ménage« i hånden.

Han skrev en lang række skuespil. De var uden betydning, men skrevet med et vist håndslag. Og når Gustav Wied og han nu og da gik tur sammen, drøftede de muligheden af samarbejde, men det blev nu aldrig til noget. Ved en børnehjælpsdag opførtes en af fars enaktere, og heri fik min fætter, den senere operasanger Holger Børgesen, vist sin debut i en tjenerrolle. En anden gang havde far skrevet en folkekomedie: »På Afgrundens Rand«, der af medlemmer af afholdsforeningen blev spillet på »Prinsen«s scene som en advarsel mod umådeholden nydelse af spiritus.

»Prinsen« var et sted, hvor der altid skete noget, hvor alle havde travlt — jeg ikke mindst. Derfor står også den enkelte gang om året, hvor stilheden lagde sig over huset, i et særligt skær — juleaften. For een gangs skyld lå restaurationen tidligt i mørke, og dørene var lukket. Inde brændte lysene kun for os selv, for os alle uden undtagelse samlet til fælles julefest.